

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

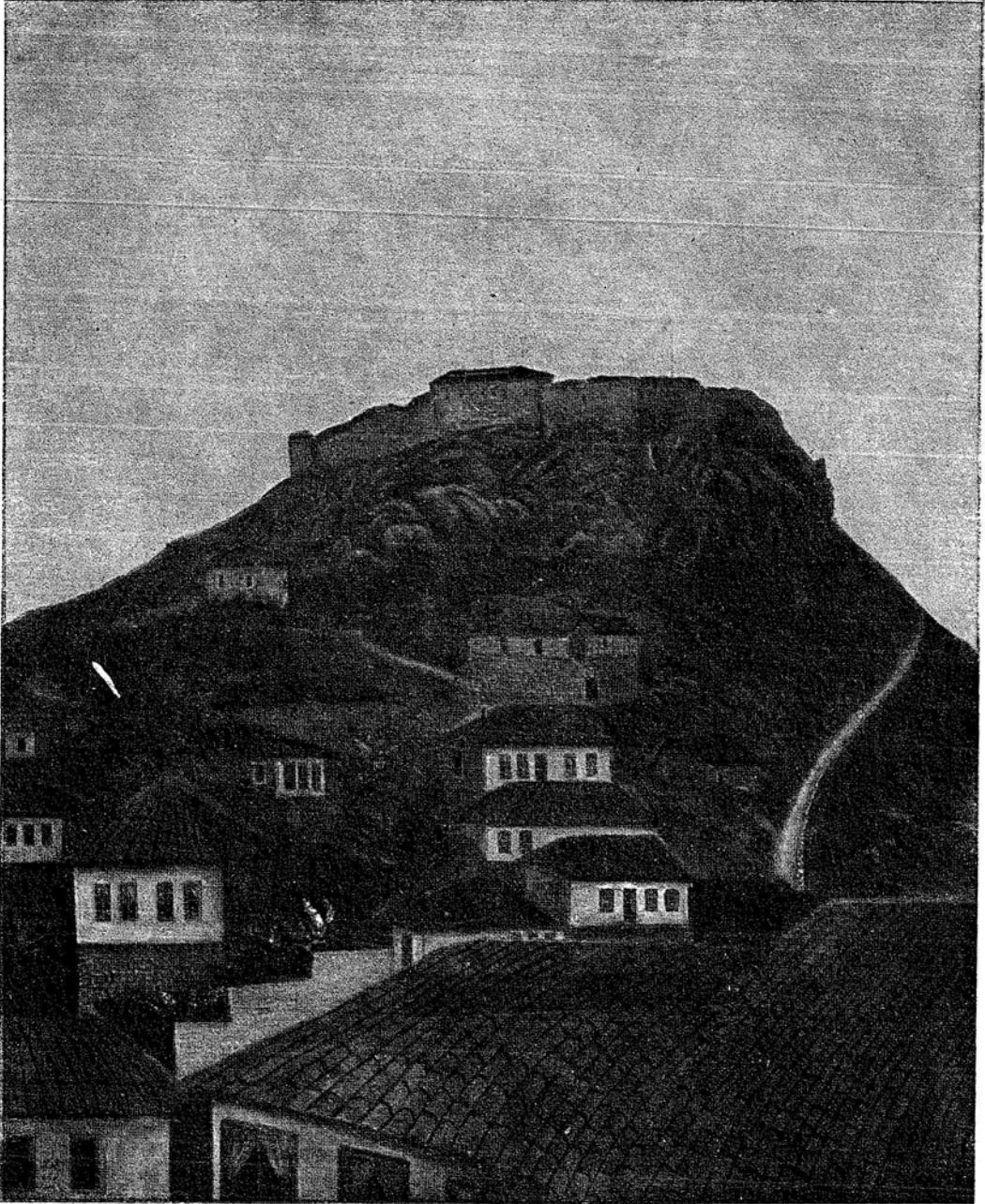
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Cemal TOLLU

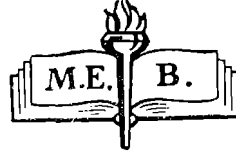
ŞEKER AHMET PAŞA

İSTANBUL 1967 — MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ

Cemal TOLLU

ŞEKER AHMET PAŞA

DEVLET KİTAPLARI MÜDÜRLÜĞÜ

İSTANBUL 1967 — MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığının 29/1/1964 tarih ve 611/401 sayılı yazısıyla bastırılması uygun görülmüş, Yayınlar ve Basılı Eğitim Malzemeleri Genel Müdürlüğünün 28/IV/1965 tarih ve 6091 sayılı emirleriyle Sanat Eserleri Serisinde 5000 sayı basılmıştır.

Şeker Ahmet Paşa

Plâstik sanatlarımızın ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra başladığını, daha uzağa giden bir geçmişi olmadığını biliyoruz.

Daha evvelki yüzyıllarda; askerî, dinî ve sosyal ihtiyaçlarla mimarlıkta ve süsleme sanatlarında şahaserler meydana getiren Türk Milleti, resim ve heykel sanatlarında da aynı derecede değerli eserler verebilirdi. Fakat, zaman zaman, iktidarda bulunan hükümdarlar arasında güzel sanatları seven geniş görüşlü kimseler bulunduğu halde Türk Milletinin bu müstesna kabiliyeti kendini gösterememiştir.

Selçuklu Türklerinde gördüğümüz heykeller ve figürlü çiniler, yakın tarihlere kadar gelen minyatürler, ecdadımızın plâstik sanatlardaki yüksek yaratıcı kudretini ispat eden değerli belgelerdir.

Fatih Sultan Mehmet gibi uyanık bir hükümdarın daveti ile İstanbul'a gelen Gentile Bellini'nin bir yıl memleketimizde çalışması, her halde çevresinde ve Türk sanatçıları arasında bir etki yapmış olması lâzım gelirdi. Fakat bize o günlerden hiç bir iz kalmış değildir. Nasıl kalabilirdi ki, büyük Fatih'in meşhur portresini bile elimizden kaçırmış bulunuyoruz.

Hangi tesir altında olursa olsun, plâstik sanatlara karşı bu kayıtsızlık böylece devam ederken, Üçüncü Selim zamanında başlayan batılılaşma ve yenileşme hareketleri arasında, 1793 de (Mühendishane-i Berrî'i Hümayun) da ve İkinci Mahmut zamanında 1835 yılında (Harbiye Mektebi) nde resim derslerinin de programa konması kararlaştırılmıştı. Bu resim dersleri ile bugünkü anlamda bir resim sanatı, öğrenciler yolu ile Türk evlerine, daha geniş bir halk tabakasına yayılacaktı. Batıyı örnek alan bu okullarda resim derslerini gösterecek elemanlara ihtiyaç görüldüğünden bu maksatla yetiştirilecek istidatlı gençlerin Avrupaya, hassaten Fransa'ya gönderilmesine başlandı.

Batı sanat anlayışı ile yetişen bu gençler, ister istemez, resmî görevleri yanında sanatçı hüviyetleri ile de resim sanatının halk tabakalarına yayılmasını sağlayacaklardı.

Plâstik sanatlarımızın başlangıcını bu hareketten sonra incelemek lâzım geldiğinden, pek haklı olarak, üç devreye ayırmak âdet haline gelmiştir. Çünkü memleketimizde sanat nesilleri arasında çok geniş mesafeler bulunduğundan kesin sınırlarla birbirinden ayrılmış, zincirin halkaları adeta kopmuş gibidir. Sanat telakkileri arasında tabîî bir oluştan ziyade, büyük zikzaklar, atlamalar göze çarpar. Bu

açıkları İstanbul resim ve Heykel Müzesinde görmek mümkündür. Bazılarının isimlerini dahi tesbit edemediğimiz ilk ressamlarımız birinci, Şeker Ahmet Paşa ile arkadaşlarının teşkil ettikleri ikinci devreden sonra, Meşrutiyet devrinin yetiştirdikleri ve onları takip edenler gelmektedir ki, aralarında yetiştirme bakımından çok zaman farkı ve netice itibarı ile düşünce ve zevk ayrılığı görünür. Daha sonraki nesiller için de böyledir.

İşte bu ayırma göre ikinci devreyi; mühendishane ile Harbiye mektebinden yetişenlerden tahsillerini Fransa'da yapmış olanlar ile bu gruba katılan ve aynı anlayış içinde eser verenler teşkil etmektedir. Fakat bu nesli daha evvelkilerle birlikte (birinci devre) olarak incelemek de mümkündür ve belki de daha doğru olur. Realist bir görüşün en iyi örneklerini veren bu nesil; tabiat sevgisi, sanat heyecanı ve saf bir ruh haleti ile aleladelikten kurtulmuştur, bir tabiat kopyacısı olmaktan çok öteye gidebilmişler; seyircilerine hakikî bir sanat zevkini tattırmışlardır.

Bu devrin önde gelen birkaç üstadından biri de Ahmet Ali Paşa'dır. 1841 yılında Üsküdar'da doğmuş ve 1906 da vefat etmiştir. Babası Ali Efendi bu çocuğu beş yaşında iken Üsküdar'da bir okula başlatmıştı. Dokuz yıl süren bu ilk tahsil devresinden sonra, 1855 yılında bir imtihan geçirmek suretiyle (Tıbbiye Mektebi) ne girdi. Sınıfları pek iyi bir derece ile geçen ve bu arada resme karşı gösterdiği üstün kabiliyeti anlaşılan delikanlı, henüz onsekiz yaşında iken, talebesi bulunduğu Tıbbiye mektebinin resim öğretmenliği yardımcılığına tayin edilmişti.

Meydana getirdiği eserleri ile; güzel sanatlarla ilgili olan Sultan Abdülâziz'in dikkatini çekmekte gecikmedi. Pehlivanları sevdiği kadar güzel sanatları da çok seven ve koruyan batılı düşünceli bu padişahın emri ile 1864 yılında Paris'e gönderildi. 1871 yılında memlekete döndükten sonra yüzbaşı rütbesi ile tıbbiye mektebinin resim öğretmenliğine tayin edilecekti. (*)

1869 ve 1870 yıllarında Paris'te açılan resim salonlarında teşhir ettiği eserleri beğenilen genç sanatçının oradaki tahsilini tamamlamış olduğu kabul edilmiş ve bir mükâfat olarak üç ay da Roma'da çalışması uygun görülmüştü.

Paris'te tahsilde bulunduğu yıllarda evvelâ Gustave Boulanger'nin, daha sonra da Paris Güzel Sanatlar Mektebinde Gérôme'un talebesi olan Ahmet Ali, Renoir ile aynı yılda doğmuş, Cézanne'den iki yaş daha küçük bir delikanlı olarak Paris'te, sanatın en ihtilâlcı sayabileceğimiz bir devrinde yaşıyordu. O günlerde Ingres'in klasisizmine karşı Delacroix'nin mücadelesi tesirini göstermiş, diğer tarafta,

(*) Bu satırları yazarken faydalandığımız (Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi) nde neşredilen Şerif Abdülkadir zade Hüseyin Haşim tarafından yazılan makalede Ahmet Ali Paşanın İstanbul'a dönüş tarihi 1287 olarak gösterilmektedir ki, 1871 yılına rastlamaktadır. Bazı tarihçiler ve Ansiklopediler ise 1870 de İstanbul'a döndüğünü yazarlar. Şeker Ahmet Paşanın ölüm yılı da çok defa 1907 olarak kabul edilmiştir. Halbuki adı geçen makalede (1322 mayısının beşinci günü) vefat ettiği ve Eyüpsultan türbesi civarında metfun olduğu yazılıdır. Böyle olunca ölüm yılı 1906 dır. Sami Yetik ise 1907 de vefat ettiğini ve Eyüpte Sokullu Mehmet Paşa türbesi civarında metfun olduğunu yazar.

atelyeleri bırakarak tabiata koşan, güneş ışığına âşık gençlerin getirdiği yeni fikirler sanat dünyasını sarsmağa başlamıştı. 1870 harbinden uzakta kalmak isteyen Cézanne Marsilya civarında Estaque'da saklanmış, en güzel eserlerini vermekte idi. Bir müddet sonra da kübizme yol açacak fikirler ortaya atılacaktı.

Degas (1834-1917), Manet (1832-1883), Monet (1840-1926), Pissarra (1830-1903), Sisley (1839-1899), gibi Empresyonist ressamlar yeni sanat kaygılarını tahakkuk ettirmeğe başlamışlar ve en verimli çağlarını yaşıyorlardı. Türkiye'de esaslı bir sanat düşüncesine varamadan Paris'e gitmiş bir gencin bu kaynaşmanın içinde ileri hareketlere katılması, onların yolunu seçmesi beklenemezdi.

Memleketimizde o tarihte genç sanatçılara ışık tutacak ne bir bilgin, ne de bir sanatçı vardı. Batının yeni sanat hareketlerini değil, eski sanatını, geçmiş devirlerin sanatını inceleyen yazılara rastlanamazdı. Bu gibi yayınları ancak Atatürk devrimlerinden sonra görmekteyiz.

(Hayat) mecmuasının 1927-1928 de çıkan sayılarında Akademinin eski Sanat Tarihi Hocası Vahid Bey'in (Empresyonizm) ve Goya'nın ölümünün yüzüncü senei devriyesi münasebetiyle yazılmış makaleleri ve Halil Vedad (Fıratlı) nın (Sanatta ihtilâl), (Sanatta İnkilâp) gibi başlıklar taşıyan yazıları ile zamanın sanat davaları söz konusu olmağa başlamıştı. Binaenaleyh 1864 yılında Paris'e resim tahsiline giden bir gencin kendine doğru bir yol bulması, zamanın hakikî sanatını görmesi kolay değildi. Bu tarihten çok daha sonra Cumhuriyetimizin ilânını takip eden yıllarda Avrupaya tahsile gönderilenlerin çoğu buradan noksan bilgilerle ayrılmışlar ve orada (klâsik) resim yaptıklarını zannederek, gittiklerinden daha kapalı bir anlayışla geri dönmüşlerdi. Konumuzun dışında görünen bu mütaleaları, o devrin gençlerinin fikrî seviyelerinin daha iyi anlaşılması için kaydetmek mecburiyetini duydum.

Ahmet Ali'nin yirmi üç yaşında iken Paris'e gittiği günlerde Dolacroix (1798-1863) öleli henüz bir yıl olmuştu. Courbet (1819-1877) nin, Corot'nun (1796-1875), Daumier'nin (1879-1808) en parlak devirleri idi. Yeni doğmakta olan bir sanat akımını sezmesi ve içine katılması, yukarıda izahına çalıştığım sebeplerle ve gösterdiğim örneklerle zaten beklenemezdi. Amma; isimlerini saydığımız on dokuzuncu yüzyılın henüz hayatta bulunan üstatlarını tanıması ve sevmesi mümkündü. Nitekim bazı eserlerinde, (Orman) ve (Geyikli Peyzaj) larında Courbet'nin belirli bir tesiri görülmektedir.

Yukarıda dokunulduğu gibi, memlekette batı resim sanatı alanında sağlam ve doğru bir bilgi alamamış bir kimsenin, sadece yaradılışının icabı kendini resme veren bir gencin, Paris gibi büyük bir sanat şehrinde, öğrenmek aşkı ile ilk başvuracağı yer, hiç şüphesiz resmî veya hususî bir atelyenin tanınmış hocaları olacaktı. Haklı bulduğumuz bu düşüncenin zoru ile olmalıdır ki, bu temiz ahlâklı ve mülâyim tabiatlı genç öğrenci, o zamanın pek tanınmış hocaları olan Boulanger'nin ve Gérôme'un atelyesini seçmişti. Bu iki ressamın da şark kıyafet ve âdetlerini konu olarak ele

almış olmaları da bu yumuşak mizaçlı Türk çocuğunun ilgisini çekmiş olabilir.

Jean-Leon Gérôme (1824-1904) ve Gustave Boulanger (1824-1888) bugün adı sanı pek geçmeyen Fransız sanatçılarıdır. Küçük Larousse'un son baskılarından isimlerinin çıkarılmış olması, müzelerde eserlerinin eski yerlerinde görülmemesi, bu iki sanatçının zamanın ötesine geçecek bir kudrette olmadıklarını göstermektedir.

Unutulmağa mahkûm kimselerin yanında yetişmiş olması bir talihsizlik sayılsa bile, Şeker Ahmet Paşa'yı küçültmez. Sanat tarihinde bu gibi talihsizlikler çok görülmüştür. Cezanne, Aix de bir resim mektebinde Gibert adında birinden ders almıştı, Renoir'da Gleyre'in talebesi idi. Hocalarının isimleri bugün ancak bu büyük sanat dehalarının biyografileri vesilesiyle geçmektedir. Bunun gibi, Gérôme'un ve Boulanger'nin isimleri de bizim sanat tarihimizde Şeker Ahmet Paşa ve Osman Hamdi Bey dolayısıyla anılacaktır.

Şeker Ahmet Paşa, Fransa'da kaldığı uzun yıllarda, bir tarafta son klâsiklerin, diğer yanda yeni bir akımın en kudretli insanlarının yaşadığı havayı teneffüs etmiş olduğu halde bu kuvvetli akımlardan habersiz kalmış gibidir. Fakat o, Akademik bir anlayış içinde dahi; kuvvetli seziş kabiliyeti, tabiata olan sonsuz aşkı ve tertemiz ahlâk saflığı sayesinde kişiliğini bulmuş, Türk sanatı tarihinde yüksek yerini almıştır.

Tıbbiye mektebindeki hocalığından maada; Bayezit, Zeyrek, Kaptan İbrahim Paşa Rüştîye mekteplerinde, Sultanahmet Sanat Mektebinde de resim öğretmenliği yapmıştı. Bu görevleri ile memleket çocuklarına sanat zevkini aşulamaktan geri kalmıyordu. Gençlere verilen bu zevk tabiatıyla ailelere de sirayet edecek, meydana getirdiği eserleri ile çevresine batılı manada resim zevkini tattıracaktı.

O, Türkiye'ye döndüğü zaman, İstanbul'da henüz bir Güzel Sanatlar Mektebi açılmamış bulunuyordu. Abdülaziz'in himayesine mazhar olmuş bir Fransız ressamı Guillemet Beyoğlunda hususî bir resim mektebi açmıştı ki, sonra bu zatın ilk defa 1876 da açılan (Sanayi-i Nefîse Mektebinin) ilk müdürü ve hocası olduğu söylenirse de, bugünkü Güzel Sanatlar Akademisinin (Sanayi-i Nefîse Mektebi âlisi) adı ile, Osman Hamdi Bey (1842-1910) tarafından İkinci Abdülhamid zamanında 1883 yılında açılmasına daha on iki yıl vardı. Bu mekteplerin de açılmasında gene Şeker Ahmet Paşa'nın büyük rolü olduğu anlaşılıyor. Memleketimizde henüz resim tahsili yapılan bir okulun bulunmadığı bir devirde, 1872 de Türkiye'nin ilk resim sergisini Şeker Ahmet Paşa açmıştı. Sultanahmet'te sanat okulunda açılan bu ilk sergi hakkında Hüseyin Haşim şöyle diyor. "Müşarünleyh âsarı lâtifelerini bu sergide teşhir ederek Osmanlıların nasılsa rağbet etmedikleri fenn-i müstahsen-i tasvir hakkında celbi anzara ve şu suretle memleketimizde resim muhabbetini îsara himmet eyledi".

Hakikaten bu serginin açılışı sanat tarihimizde çok önemli bir yer almalıdır. Düşünelim bir kere; bundan doksan yıl önce, İstanbul'da, resim sanatı ile hiç bir

ilgisi olmayan bir çevrede, batı tekniği ile yapılmış yağlıboya tablolarla bir sergi açılıyor.

Ahmet Ali Paşa'nın bu ilk sergisi ve onu takip eden, 1873 yılında Sultan Mahmut türbesi yanındaki (Darülfunun) binasında açılan ikinci sergi her halde devrin aydın insanları arasında ilgi ve heyecan uyandırmış olmalıdır. (*)

Sami Yetik bu sergilerden söz ederken: “Şeker Ahmet Paşa'yı sanatında şekerleştiren, dımağlarda, ruhlarda tatlı bir hatıra bırakan en güzel eseri 1874 de İstanbul'da ilk Türk resim sergisini tertip edişidir. Sanat yoksuzluğu, sanat karanlığı içinde bir lem'a, bir ışık halinde hayatıyet ifade eden bu sergidir ki onun gözleri kamaştıran, şöhret pırıltılarının intişarına hizmet etmiştir.”*

Halkın çoğunluğu bu hareketlere yabancı kalmış olsa bile, zamanın hükümdarı bu gayretlerin değerini takdir edebiliyordu. O yıl rütbesi derhal kolağalığa (kıdemli yüzbaşı) yükseltilmiş ve Sultan Abdülaziz'in yaverliğine tayin edilmişti.

Ahmet Ali Paşa'nın saraya girmesi Avrupanın tanınmış ressamlarından eserler satın alınmasına yol açmıştı. Düşüncesini padişaha kabul ettiren yaver ressam, bu işle de görevlendirildi. Gérôme ile mektuplaşarak, o zamanın tanınmış tablo tüccarlarından Goupile vasıtasıyla tedarik edilen tablolar sarayın uygun görülen yerlerine Kolağası Ahmet Ali Efendi eli ile asılıyordu. Bu eserlerin satın alınması 1875 tarihine kadar devam etmişti.

O zaman saraya giren eserler: Ivon, Gérôme, Chaplin, Boulanger, Harpignies, Daubigny gibi Fransız sanatçıların tabloları idi. Halbuki o tarihte Delacroix'lerden, Ingres'lerden ve diğer büyüklerden eserler alınmış olsaydı, bugün dünyaca şöhretli olan bir müzeye sahip olabilirdik.

Yaver olduktan sonra manzara resimleri yapmak üzere dışarı çıkamayan ressam Ahmet Ali Mercan'daki konağında çalışmaya başladı. Bugün dahi ressamlarımızın pek azına nasip olan geniş bir atelyede büyük ölçüde natürmortlar yapmağa koyuldu. O devirde hiç bir Türk ressamı figürlü konularla büyük kompozisyonlar yapmayı düşünemezdi.

Ahmet Ali Paşa; ikişer üçer yıl ara ile askerî rütbeleri aşarak nihayet 1884 de Mirliya (Tuğgeneral) 1890 da Ferik (Tümgeneral) rütbesine kadar yükseldi ve 1895 yılında yabancı misafirler teşrifatçılığına getirildi. Elimize geçen bir fotoğrafında da görüldüğü gibi, omuzlarından beline kadar göğsü çeşitli madalya ve mürassa nişanlarla örtülüdür. Bu rütbe ve nişanları bir asker olarak muharebe meydanlarında değil, atelyesinde yaptığı eserler ile, mütevazî fırçasıyla kazanmış olması, o zamanki devlet idaresinin bütün kusurlarına rağmen sanatçıya verilen değeri göstermesi bakımından önemlidir.

Ahmet Ali Paşa son derecede sevimli ve hoş sohbet bir insandı. Bu müstesna yaradılışı ile arkadaşlarının sevgisini ve (Şeker) lâkabını kazanmıştı. Bu lâkabın na-

(*) Bu satırlarda gine bir tarih ayrılığı görülmektedir. Hüseyin Haşimin yazısında ilk serginin Rumi 1288 (1872) tarihinde, ikincisinin de 1289 (1873) tarihinde açıldığı yazılıdır.

sıl yerleştiiğine dair bir fıkra anlatılır: Bir aralık, paşanın bu lâkabını bilen Yusuf İzzettin Efendi'nin yanında görevlendirilmişti. Bir gün Sultan Abdülaziz “Yaver Ahmedi çağırın” dediği zaman bu emri alan zat tereddüt ederek orada bulunan Yusuf İzzettin Efendi'ye bakar. O da boş bulunup “Şeker Ahmedi” diye tasrih edince, Padişah kahkahalarla gülmeye başlar ve o günden sonra bu lâkabı her tarafta yayılır.

Büyük bir müşahede kudretine sahip olan Şeker Ahmet Paşa, Minyatürcülüğün tam aksi bir sanat tekniği ile çalışırdı. O devrin batı anlayışına uygun olarak valörcü bir ressamdı.

Avrupalıya gitmeden evvel yaptığı anlaşılan müzemizdeki iki küçük eserinde: (Tepe Üzerinde Kal'e) ile (Talim Yapan Erler) de çok naif bir anlayış göze çarpar. Bu tabloların eski minyatürlerimizin etkisi altında yapıldığı da kabul edilemez. Bu tablolar, yaradılıştan ressam olan bir insanın, tam bir safiyetle, hiç bir başka eserden ve sanatçıdan faydalanmadan yapabileceği, çok şahsî eserler oldukları tesirini uyandırıyor. Bunları herhangi bir ekole bağlamak mümkün değildir. Bu iki tabloyu; bugün revaçta olan ve çok beğenilen Gümrükçü Henri Rousseau ve daha sonra emsalini takdirle seyrettiğimiz diğer (Naifler) ile hiç çekinmeden mukayese edebiliriz.

Şeker Ahmet Paşa'nın bilhassa natürmortları, gölge-ışık düşüncesiyle, klâsik ve realist bir anlayışla icra edilmiştir. Rahat ve sakin bir ışığın kavradığı eşyalar ve meyvalar, icra kudretinin verdiği bir kolaylıkla modle edilmektedir. Renkler de oldukça tazedir, modle zoru ile öldürülmemiştir. Elimizdeki en iyi eserlerinden biri olan (Orman) ise Courbet'yi hatırlatan olgun, kemalini ve şahsiyetini bulmuş bir tablodur.

Natürmortları daha pürüzsüz (Lis) bir modle tarzında olduğu halde bazı peyzajlarında, bilhassa (Orman) da, zaman zaman dalların ve yaprakların formunu belirtmek, yapraklardaki ışık parıltılarını değerlendirmek ve şiddetlendirmek gayerti ile, ampate bir çalışma tarzını tercih ediyor. Bu bakımdan Courbet'nin tekniğini kabul etmiş gibidir. Bu kalın boya tabakalarını ispatül ile koyduğu anlaşıyor.

(Orman) da birinci planda görülen odun yüklü eşek ile ardındaki köylünün, resimde perspektif isteyenler için, çevresine göre küçük nispettedir. Fakat bunu iltizamî bir deformasyon olarak kabul edebiliriz. Kalın gövdeli ağaçlar arasındaki bu küçük figürler, ağaçların ihtişamını ve ormanın sükûnetini daha çok ifadelendirmektedir. Vakıa ne Şeker Ahmet Paşa'da, ne de o devrin diğer ressamlarında düşünülerek, istenerek yapılmış deformasyonlara, stilizasyonlara, yer değiştirmelerine rastlanmaz. Büyük sanat devirlerinin iyi eserlerinde gördüğümüz bu çeşit düşünceler ve sanat eserinde geometrik bir nizamın aranması, bizim sanatımızda ancak, son çeyrek asırda düşünölmeye başlanmıştır, diyebiliriz. Şeker Ahmet Paşa neslinde ise; objektif olmayan, hem tabiata uygun, hem de resim kurallarına yakın bulduğumuz için beğendiğimiz taraflar, bu tabloları yapan ressamların samimi-

yetlerinden, duygulu oluşlarından ileri geliyor. Bu eserleri natüralizmin adiliğinden kurtaran, sanat planı içine alan bu meziyetleridir. Bu türlü bir anlayış sanatçıyı her zaman selâmete ulaştırabilir. Geleneklerden, samimiyetten ayrılanlara, gösteriş seven ressamalara karşı Renoir, eski devirleri gıpta ile anarak “eskilerin eserlerine baktığımız zaman hakikaten kurnazlık yapan yok. Her şeyden evvel bu adamlar, ne harikulâde işçilerdi. Sanatlarını biliyorlardı. Mesele orada. Resim sanatı ham hayal değildir. Evvelâ bu bir el sanatıdır ve onu iyi bir işçi gibi yapmalıdır. Fakat her şey sarsıldı. Ressamlar kendilerini cidden harikulâde mahlûklar zannediyorlar, mavinin yerine siyah koymakla dünyanın çehresini değiştireceklerini tahayyül ediyorlardı” diyor. Renoir’ın eskilere olan bu hayranlığı yeni bir anlayışa, yeni bir zevka varmasına engel olmamıştır.

Şeker Ahmet Paşa’nın ve o neslin resimlerini seyrederken, Renoir’ın bu düşüncesine uyan Albert Dürre’in bir sözünü hatırlıyorum; o da aşağı yukarı şöyle diyor: *”Allahın yarattığından daha güzelini yapmamıza imkân yoktur. Bir ressam tabiatı aynen yapmayı isteyerek çalışmalıdır. Israrlı ve samimi çalışmakta iken, şayed içinde bir şeyler varsa, gene de yeni bir eser yaratacaktı.”*

Şeker Ahmet Paşa neslinin karşısında, eserleri çok farklı olmakla beraber, gene, Renoir hatıra geliyor: *”Tabiatın taklidi olan bir tabloda durulacak noktayı doğru olarak bulmak ne kadar güç, resmin sadece modele benzemesi lâzım değildir. Bununla beraber tabiat hissedilmelidir. Bir tablo bir zabıt varakası değildir. Tabloları, bir peyzaj ise, içinde dolaşma arzusunu verdiği zaman, bir kadın ise elimi göğsünde veya sırtında gezdirme arzusu verirse severim.”*

“Bir resmin objektif veya sübjektif olmak mecburiyetinde olup olmadığını bana soramayınız. Buna pek aldırmadığımı itiraf ederim”.

Şeker Ahmet Paşa’nın sanatını, Corot da olduğu gibi, tabiat sevgisinde toplayabiliriz. Tabiata âşık olan Corot, tabiatı seyrederken heyecanlanırdı. *“Çok güzel olan bu tabiatı bir müddet beraber seyrederiz. Onu arayan herkes için o kadar güzel ve şayamı hayret bir şekilde görünüyor ki...”* diyor. Bu sözleri Şeker Ahmet Paşa’da söylemiş olabilirdi. Fakat yazımın başında da işaret ettiğim gibi, ressamlarımızdan bize kalan sadece birkaç tablodur. Bu satırlarda onların düşüncelerini izah edeceğimi sandığım birkaç Fransız ressamının sözlerini nakil etmekten kendimi alamıyorum.

Meşrutiyet devrinde yetişen ressamlarımız, memlekete empresyoizm’e bağlı bir sanat görüşü getirmişler ve serbest fırça oyunlarına karşı duydukları hayranlığın neticesi olarak ta Şeker Ahmet Paşa ve arkadaşlarının temkinli ve samimi görüşlerini bir gerilik saymışlardı. Bu itibarla aralarında bu grubun sözcüsü mevkiini alan, değerine inandığım bir sanatçı ile bu yüzden münakaşa etmiştim. Senelerce yeni nesillere hocalık etmiş ve resmi halka yaymakta büyük bir rol oynamış olan bu zat, Şeker Ahmet Paşa’nın ressam bile sayılamayacağını söylemekten çekinmemişti. Belki bu sözleri, mizacının icabı bir paradox idi. Amma, gene de hakiki düşüncesini aksettiriyordu.

Şeker Ahmet Paşa'yı atelyesinde ziyaret etmek fırsatını bulan Sami Yetik de onun sanatı hakkında "Ressamlarımız" da şöyle diyor: "*Şeker Ahmet Paşa ahlâk adesesıyla bakılınca benim görüşümden çok büyük bir insandır. Fakat sanat mikroskopi ile tahlil ve tetkika girişilince şöhreti nispetinde ağırandize edilmesi mümkün olamayan bir istidattır.*"

"Ne yapalım ki krallar ve kral zadelerle hembezm olmak fırsatını veren zaman, sanat talanını bahşetmekte oldukça hasis davranmıştır."

"Fransa'da çalıştığı (Fontenblo'dan bir köşe) ünvanlı gençlik mahsulü olan tablosu ile Feriklik zamanına kadar meydana getirdiği eserler mukayese edilince ilk eserlerle son resimler arasında bir şahika ile derin uçurumlar mevcut olduğu görülebilir. Paşa zaten bu gençlik mahsulü ile sonradan yaptığı resimler arasındaki farkı kendisi de hissettiği için ilk eseri gözünün önünden ayıramamıştır."

"Sanat aşkının acı mahrumiyetlerinin rütbe ve nişanla teskin edilemediğini çok iyi duyan Şeker Ahmet Paşa'nın büyüklüğü fırça ve boyanın vefasız dostluklarından şikâyet etmeksizin - resmî meşguliyetler içinde çalışması, daima çalışmasıdır. Fakat, ne yazık ki Avrupadan avdetini müteakıp yaptığı tablolar tedricen sönen heyecanının, uful eden kudretinin âdeta tarih numarası ile sıralanmış birer hüznü mersiyelerini söylerler. Hoca Seyid'in ve Zekâî Paşa'nın yanında Şeker Ahmet Paşa oldukça sönük ve ruhsuzdur."

Tamamen katılamayacağımız bu görüşte ufak bir hakikat varsa da, o da Şeker Ahmet Paşa'nın örneklerini başka sanatçılarımızda da gördüğümüz gibi gerilemesi, duraklaması heyecanını kaybetmesidir. Sanatçının gelişmesi için üç beş yıllık bir tahsil kâfi gelmiyor. Çevreye, arkadaşına, müzelere ihtiyaç vardır. Alıcıya, tenkitlere ihtiyaç vardır. Şeker Ahmet Paşa Rütbe ve nişanlarla taltif ediliyor, refaha kavuşuyorsa da buna karşı resmî görevlerle pek az çalışma fırsatını bulduğu gibi, sanatın anlamayan bir çevrede yaşamakta idi. Böyle bir istidadın duraklamasında, kendini tekrar etmesinde başka nasıl bir sebep olabilir? (Orman) nı yapabilmiş bir sanatçının batılı sanatçılarda olduğu gibi; gün geçtikçe daha olgun ve daha yeni eserler vermesi, bulunduğu şartlar içinde mümkün değildi.

İşte, sanatımızı zedeleyen, ileri gitmesini güçleştiren müsait şartların bulunmaması kadar bu türlü inkâr ve anlayışsızlık hareketleridir. İlerlemek, yeni akımlara katılmak için, daha evvelkileri ret ve inkâr etmeye hiç de lüzum yoktu.

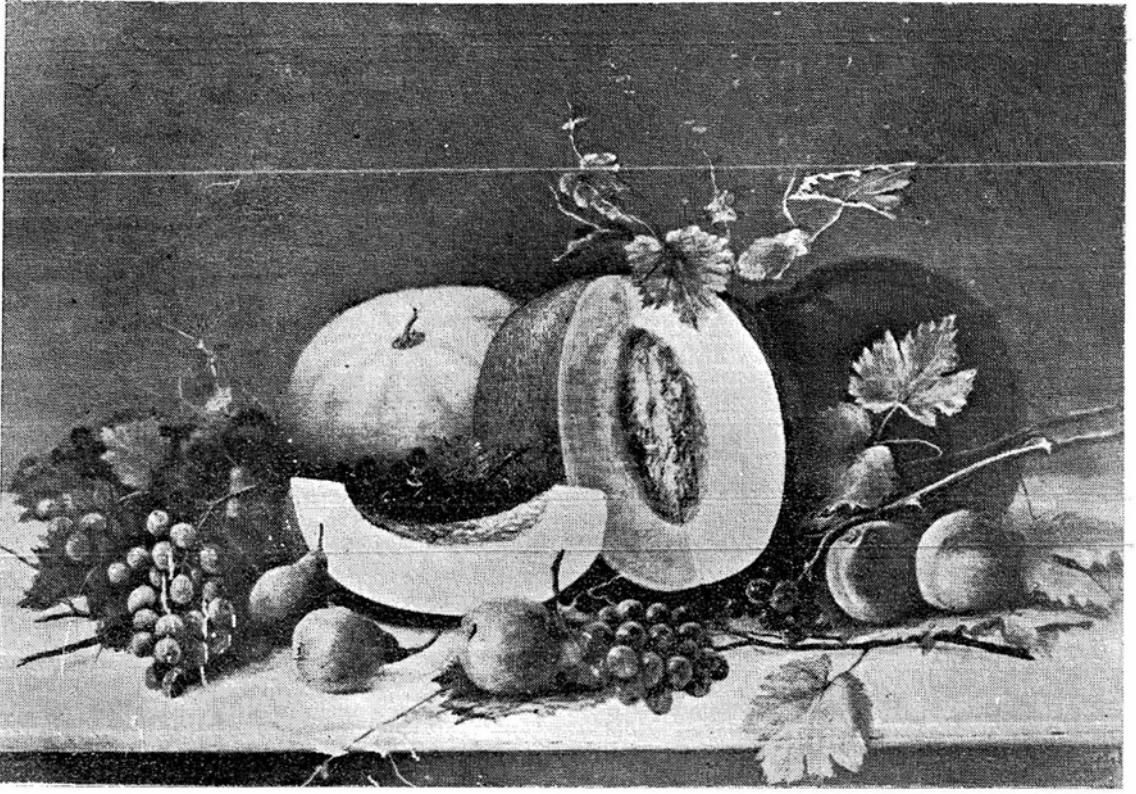
Şeker Ahmet Paşa'nın değerini ancak İstanbul Resim ve Heykel Müzesi kurulurken anlamıştık. Bize ondan ve arkadaşlarından hiç bir zaman söz edilmemiş, tanıtılmamıştı.

Her eseri, sanatçının yaşadığı şartların içinde değerlendirmek lâzım gelir. Büyük sıçramalar ise pek az kimseye nasip olur. Herkesten bir önder olması beklenemez. Nesli içinde zamanın sanat anlayışına göre bir varlık göstermek az bir şey değildir. Meşrutiyet devrinde yetişen ve aşırı fırça darbelerine meftun bir neslin insafsızca tenkit ettikleri Şeker Ahmet Paşa'ya bu açıdan bakılacak olursa, Türk sanatı içindeki yeri çok büyüktür.

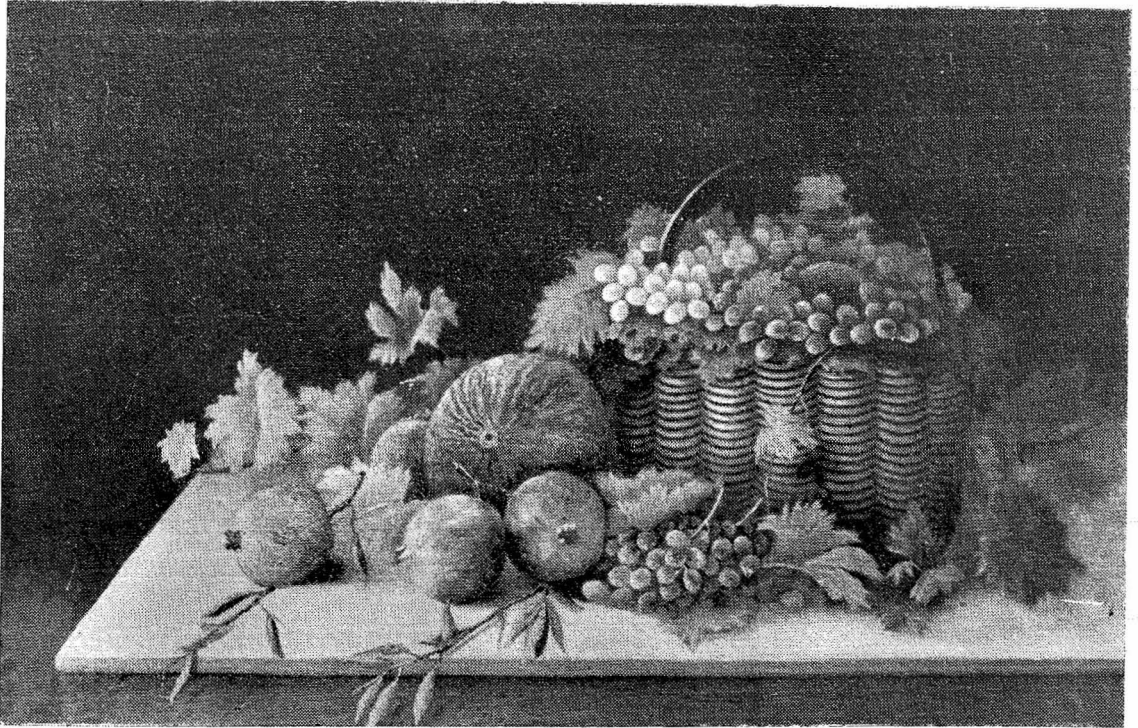
(Kendi portresi) (116 × 0,85)

(Bursa Resim Galerisinde)

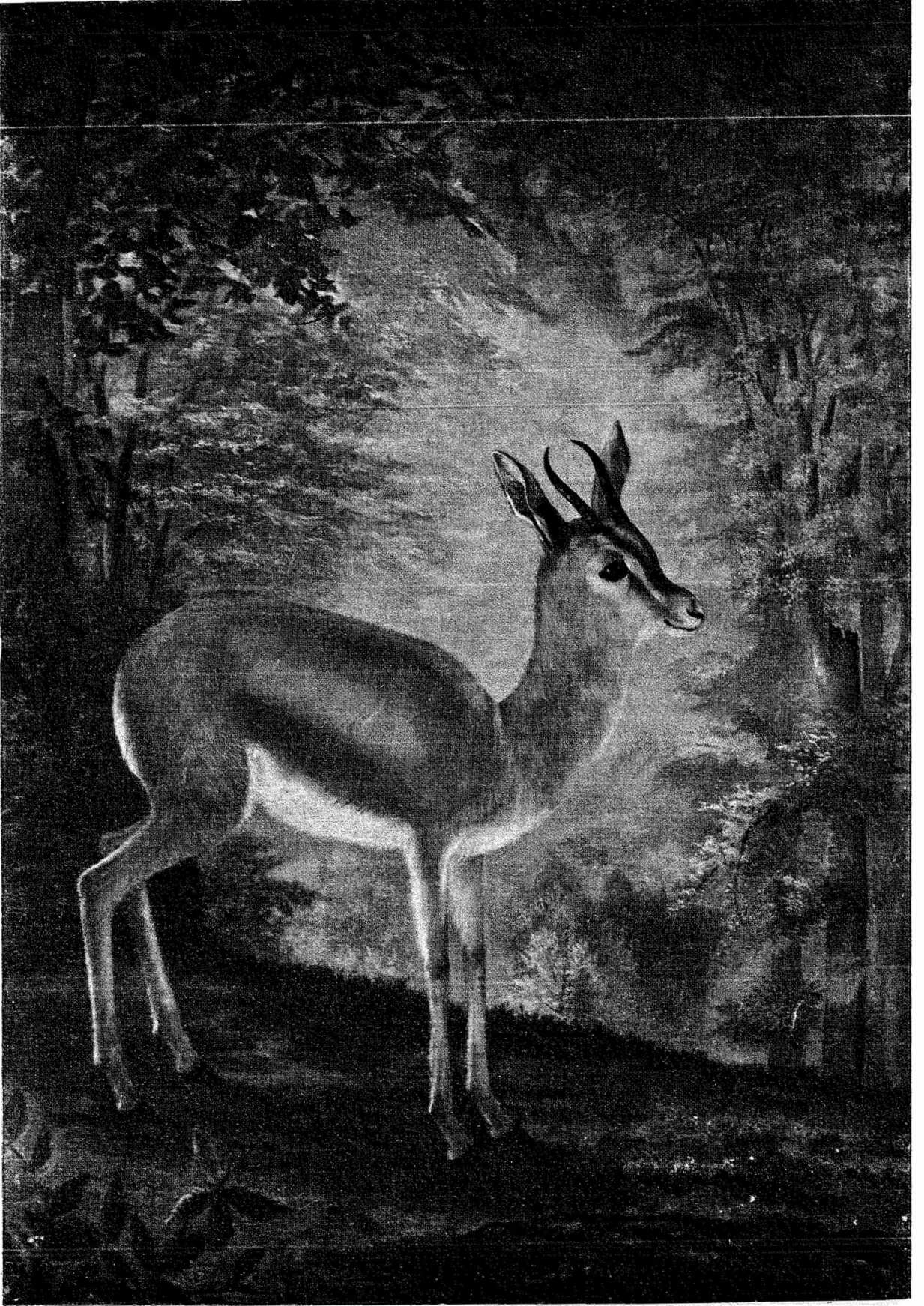
Natürmort (0,74 × 1,02)

Tuval üzerine yağlı boya

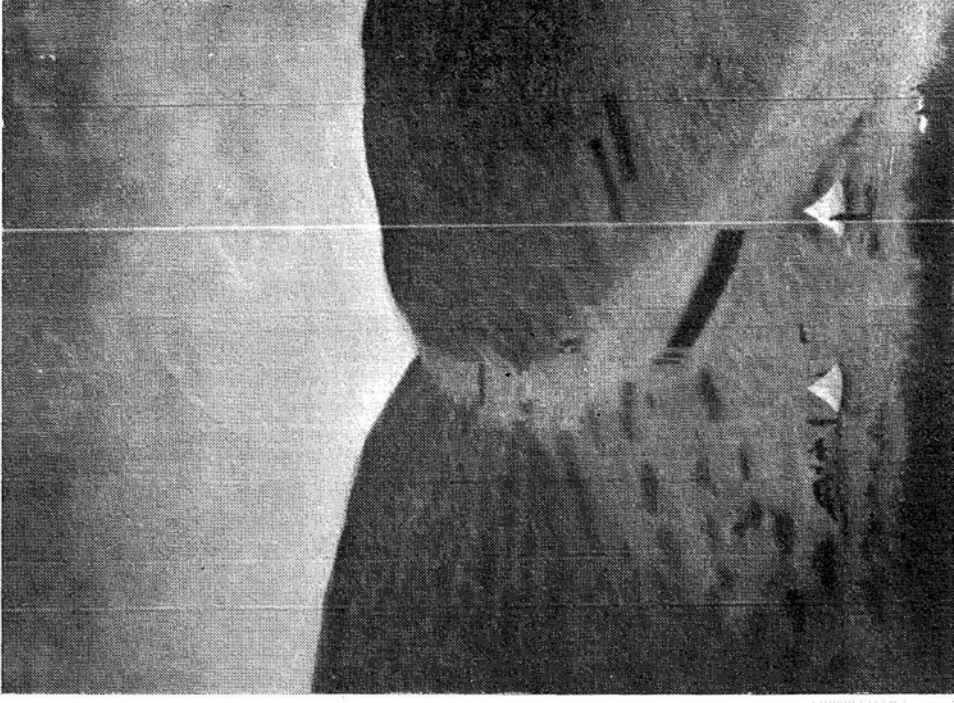
Natürmort (0,88 × 1,29)

Tuval üzerine yağlı boya

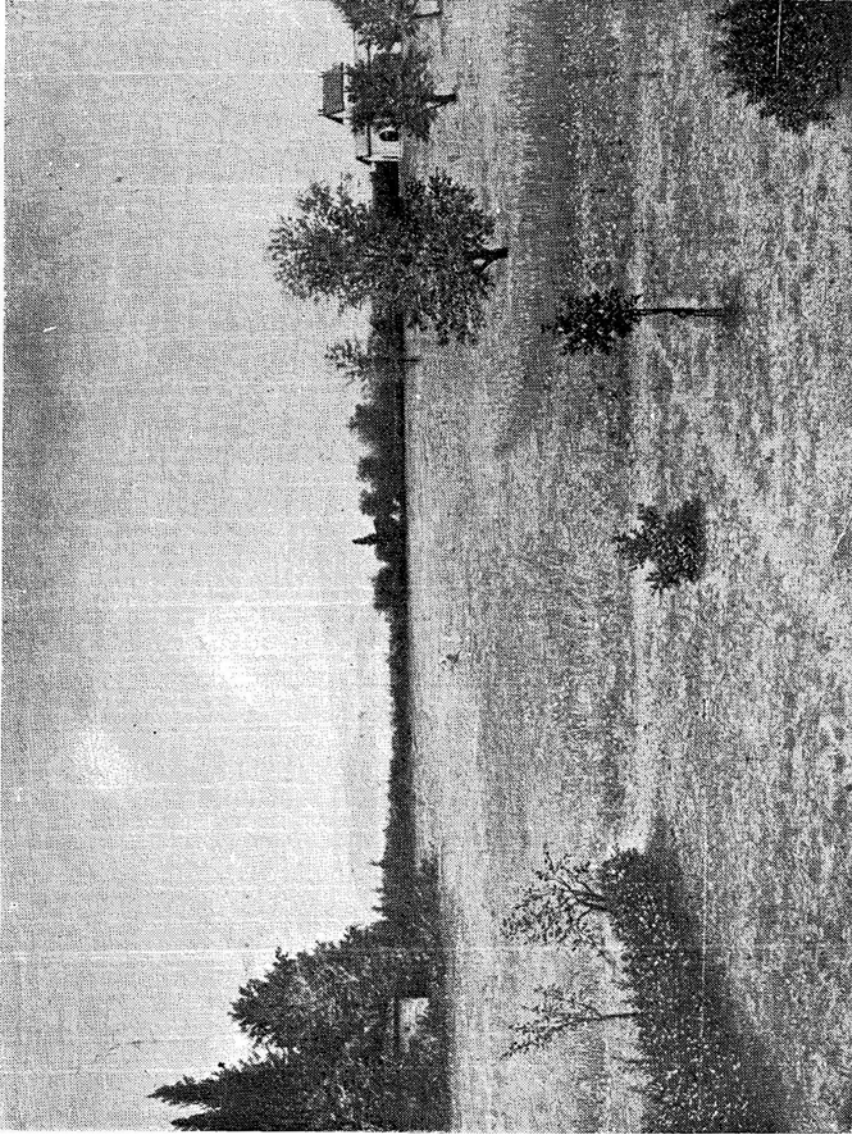

Ağaçlar arasında karaca (1,36 × 0,98)

İst. Resim ve Heykel Müzesinde

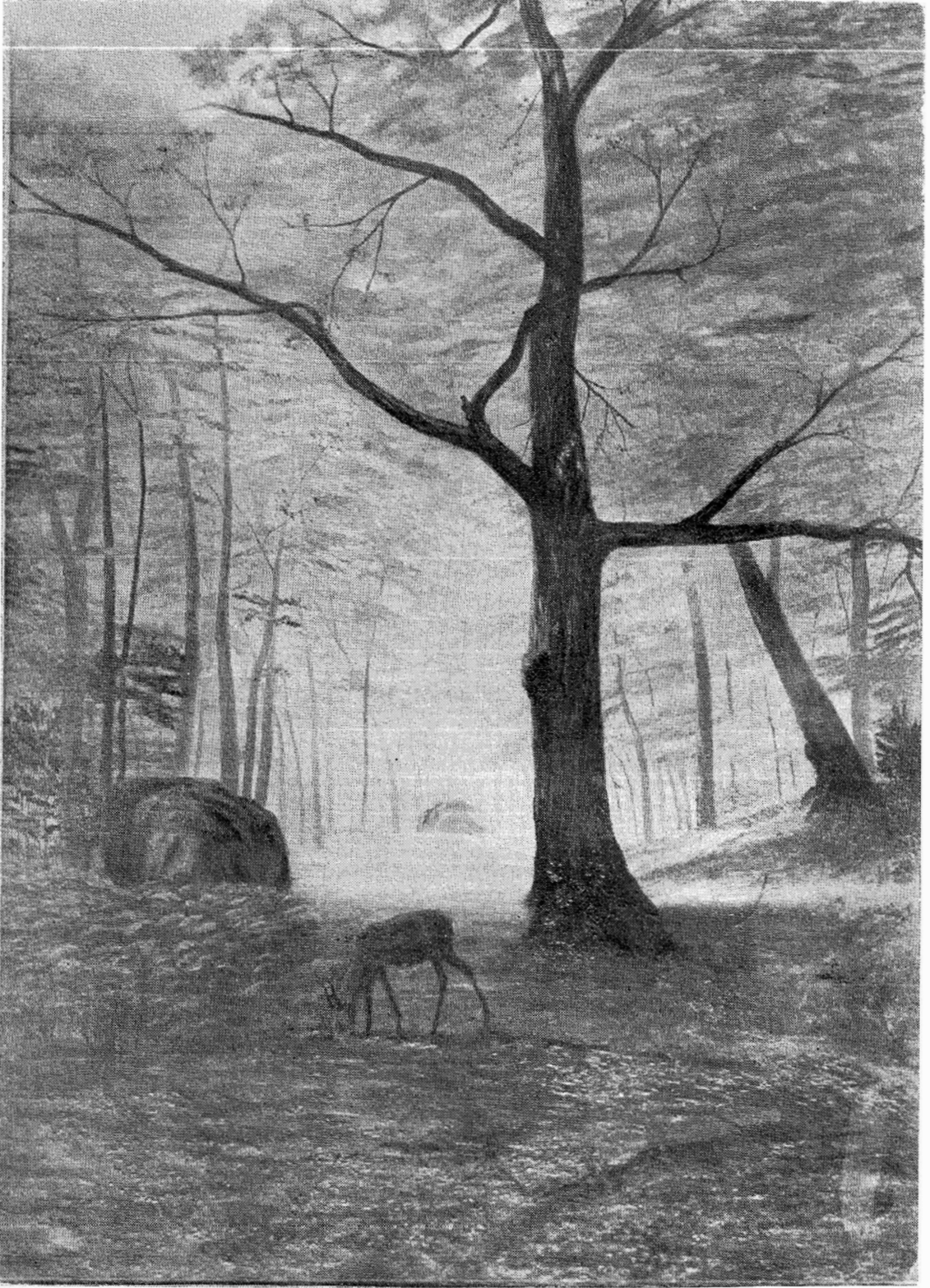

Talim yapan erler (0,61 × 0,46)

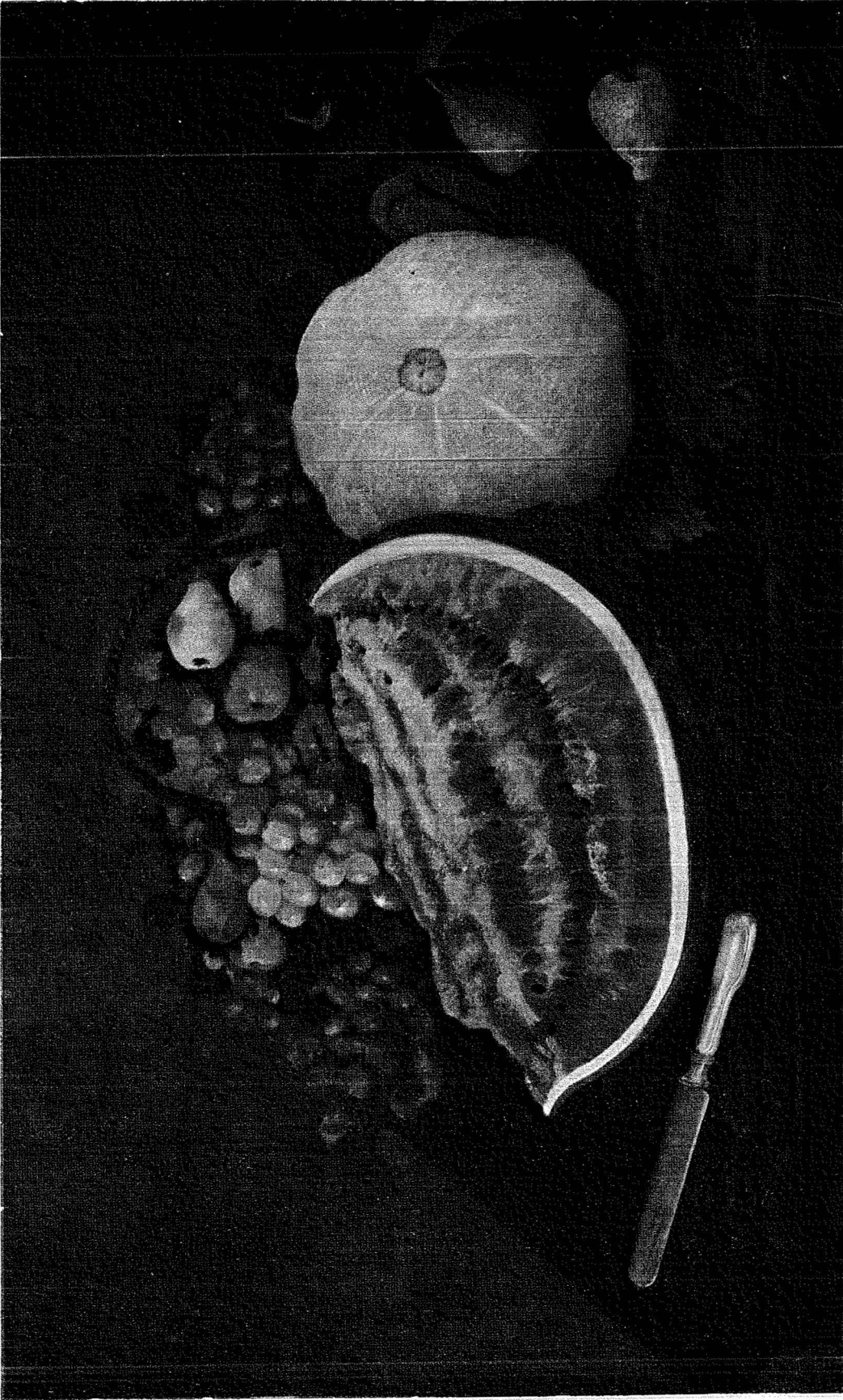
İst. Resim ve Heykel Müzesinde

Manzara (0,98 × 1,15)

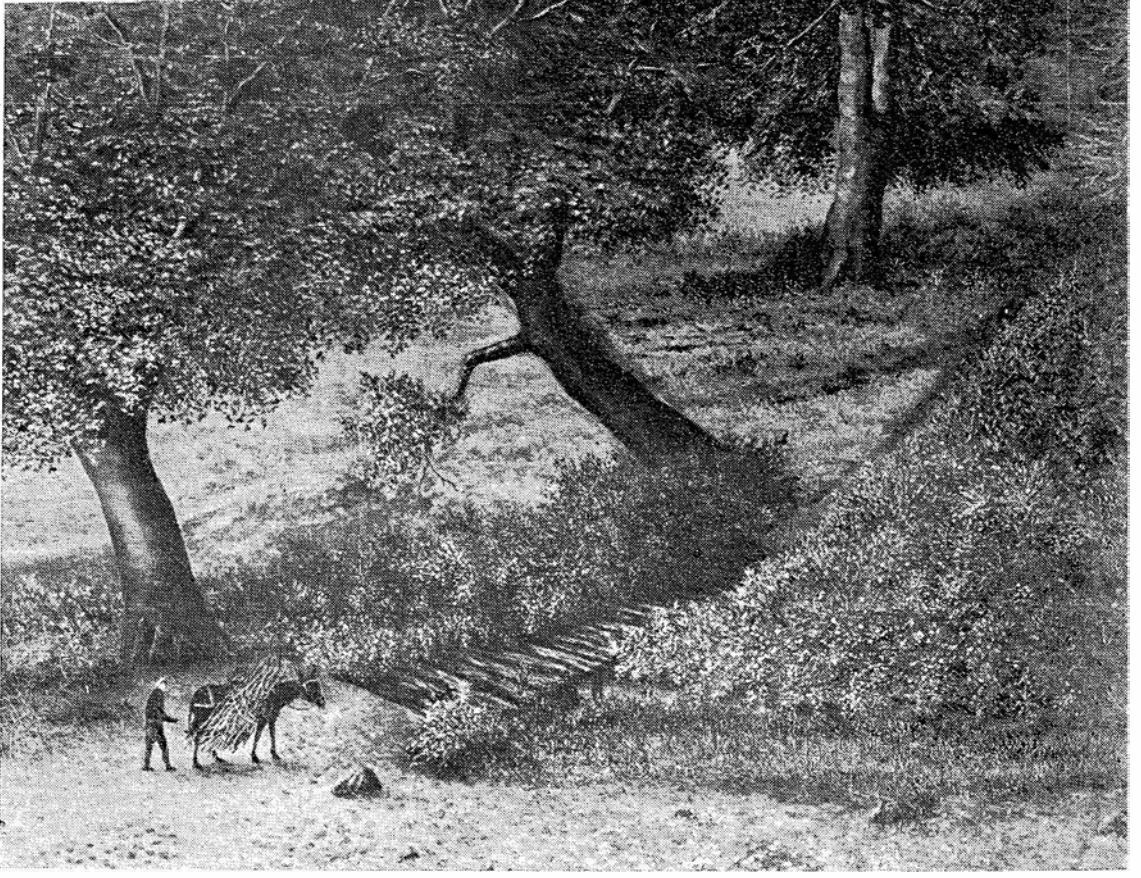
Manzara

İst. Resim ve Heykel Müzesinde

Natürmort (Karpuz dilimi ve üzüm)

İst. Resim ve Heykel Müzesinde

Orman

İst. Resim ve Heykel Müzesinde

Manolya ve meyvalar (1,26 × 0,89)

Kütahya Resim galerisinde